

Актуално състояние на ресурсната осигуреност на социалните услуги, базирани в общността за хора с увреждания в България

Надежда Харизанова

Резюме: Социалните услуги за хора с увреждания в общността са от изключителна важност за реализиране правото на самостоятелен и независим начин на живот сред близкото обкръжение и в общността. Това става чрез целенасочена социална работа, добре формулирана и планирана социална политика и адекватно насочване на ресурсите – финансови, човешки и други.

Ключови думи: социални услуги, базирани в общността, ефективност, устойчивост, права на човека

Actual situation of resources in community based social services for people with disabilities in Bulgaria

Nadezhda Harizanova

Abstract: Social services for people with disabilities which are based in the community are of great importance for their right of independent living among their natural environment/ community. It is possible by social work, well define and planning social policy and also appropriate direction of resources – financial, human and others.

Key words: Community-based social services, effectiveness, sustainability, independent living, human rights

В продължение на повече от едно десетилетие нашата държава поставя социалните услуги в центъра на националната социална политика чрез активна социална политика и съответната нормативна база. Това е така, защото в България вече успешно се прилагат принципите на европейския социален модел и в частност на социалната солидарност посредством гарантиране правото на достоен труд, пълноценна социална реализация и развитие, както и на адекватна социална закрила за всеки български гражданин.

Посредством социалните услуги се подпомагат хората, които се намират в уязвимо положение. Съгласно националното законодателство социалните услуги се предоставят в специализирани институции и в общността. В нашата страна се насърчава развиването на социални услуги в общността, тъй като те водят до

разширяване на възможностите за водене на самостоятелен начин на живот сред близкото обкръжение. Това става на базата на целенасочена социална работа¹. Социалната работа често бива дефинирана като „специфична професионална дейност, която се стреми към помагане за по-добра взаимна адаптация между индивиди, семейства, групи и обществената среда, в която те живеят и, развивайки самоуважение и самостоятелна отговорност в тях, да се използват възможностите на личността, междуличностните връзки и отпуснатите ресурси от обществото за подобряване на тяхното състояние“. В някои случаи в документите на Съвета на Европа социалната работа е представена и като „специфична помощна дейност за лица, институции и организации от публичния, частния и неправителствения сектори, която е насочена към решаване на социалните проблеми на лица, групи и общности, намиращи се в неравносечно социално положение“².

Едно от големите предизвикателства за социалното приобщаване в Европа е наличието на силно фрагментарно общество, което се състои от голям брой хора, лишени от пълно участие и разчитащи на помощи и обществени услуги. Поради това гарантирането на социални права в демократичните общества излиза на преден плат и е свързано с поведение на активно гражданство, ограничаване на уязвимите групи, както и повишаване на институционалния капацитет за справяне с проблемите. Тази роля се изпълнява чрез прилагане на Европейския модел на социални права, който има за задача да осигури социална кохезия и солидарност, както се посочва в доклада на г-жа Мари Дейли от 2002 г. относно достъпността до социални права в Европа, подготвен за Съвета на Европа.

Говорейки за фрагментирано съвременно общество, следва да отбележим, че един от неговите фрагменти са хората с увреждания, т.е. те са част от човешкото многообразие. Зачитане на техните права, интегриране и гарантиране

¹ Симеонова, Р. (2011) Управление на социалната работа като дейност и система. София.

² <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp11/6.2/6.2-24.pdf> Институционализация на социалната работа в България в условията на социална промяна. Зейнур Мустафа. Научни трудове на Русенския университет – 2011, том 50, серия 6.2.

на равнопоставено гражданство са основни елементи на кохерентната политика в Европа. Поради това следва да отбележим, че социалните услуги трябва да бъдат създадени по начин, който да отговоря на потребностите на лицата и на техните семейства особено когато става въпрос за хора с увреждания.

Много от правителствата са постигнали добър прогрес по отношение на предоставянето на услуги, които упълномощават ползвателите, насърчават интеграцията и отговарят на индивидуалните им нужди по вид и интензитет. Въпреки че хората с увреждания традиционно са възприемани като пациенти или пасивни получатели на услуги, модерното общество в началото на 21-ви век насърчава тяхното участие като граждани и потребители, които могат да изразят своите нужди и да допринесат за създаването на подходящи за тях услуги. В доклада на д-р Хилари Браун (Великобритания) се посочва, че на макро- и микрониво е налице консенсус в политиката, което от своя страна изисква добра координация на всички нива за акцентирание на нуждата от независимост, автономност, защита и представителство, изграждане на услуги за хора с увреждания като автономни граждани и зачитане на техния личен живот. Също така и създаване на условия за интегриране чрез преместване от големите сегрегирани институции в по-малки, по-близки до домашните, обществено-базирани услуги, въпреки че в развиващите се страни е ясно, че „не може тотално да се премине към разчитане на услуги, базирани в общността, както и зачитане на основните права на човека“³.

У нас проблемът за ролята на социалните услуги, които са базирани в общността за интегрирането на хората с увреждания не е проучен, поради което бе извършено теоретико-емпирично изследване за ролята на социалната работа за интегрирането на хора с увреждания. Целите на изследването са:

- проучване на актуалното състояние на социалната работа в социални услуги, базирани в общността в нашата страна – проучване на нормативната база,

³ Brawn, H. (2004) Citizens not patients: developing innovative approaches to meet the needs of disabled people. France: Council of Europe.

кои са отговорните институции, провеждане на анкетно проучване – за актуалното състояние и мястото на социалните услуги, базирани в общността в процеса на интеграция на хората с увреждания;

- формулиране на изводи и препоръки от анкетното проучване.

Събраните и анализирани данни от научното изследване за ролята на социалната работа в социални услуги, базирани в общността за интеграцията на хората с увреждания в България, ще бъдат подробно представени в дисертационен труд.

Анкетното проучване е извършено в периода февруари–юли 2014 г., като са анкетирани социални работници или други специалисти от социални услуги, базирани в общността за хора с увреждания, които са официално регистрирани в регистър на Агенцията за социално подпомагане и към момента са функциониращи. Самите хора с увреждания или техни близки, които са включени в изследването, са клиенти на услугите.

Имайки предвид, че предстои да бъде споменаван многократно терминът „услуги в общността“, това налага да изясним значението на понятието „общност“. За целта ще ползваме дефиницията, предложена от Е. Хеландер, а именно: „Общността се състои от хора, живеещи заедно в някаква форма на социална организация и сближеност. Нейните членове споделят в различна степен политически, икономически, социални и културни характеристики, както и интереси, аспирации, включително и здраве. Общността варира в широки граници по отношение на размер и социо-икономичен профил, разпростира се от изолирани домакинства до по-организирани населени места, градове, квартали“⁴.

В тази публикация ще бъдат представени само част от резултатите по някои от индикаторите, а именно:

- за степента на информираност относно разпределението на отговорностите на съществуващите органи и институции;

⁴ Helander, E. (1999) Prejudice and Dignity. Second edition, UNDP, Fotogravura Novatre, Lda.

- за степента на информираност относно финансирането на социалните услуги, базирани в общността за хора с увреждания;
- за степента на информираност относно устойчивост и ресурсна осигуреност на социалните услуги за хора с увреждания, базирани в общността.

Подготвени бяха две анкетни карти, както следва:

- ✓ за социални работници – от сферата на социалните услуги, базирани в общността – 92 лица;
- ✓ за хора с увреждания и/или техни близки, които са клиенти на услугите – 130 лица.

Общо изследвани лица – 222.

Анкетата за социални работници съдържа 52 въпроса, анкетата за хора с увреждания и/или техни близки съдържа – 50 въпроса.

Респондентите са от 20 града и 3 села: София, Благоевград, Добрич, Видин, Велико Търново, Силистра, Ловеч, Смолян, Пловдив, Варна, Разград, Бургас, Монтана, Тетевен, Пещера, Разлог, Симитли, гр. Кула – Видинско, Габрово, Димитровград, с. Ардино, с. Летница, с. Хърлец – Козлодуй.

Резултати от теоретико-емпиричното изследване

Сред анкетираните социални работници, които работят в услугите, базирани в общността за хора с увреждания, новоназначени са 5% от изследваните, 32% са с опит в рамките от 1 до 4 години, 42% са с опит от 5 до 10 години в системата, а 21% имат опит над 10 години.

Сред анкетираните социални работници мъжете са 7%, а жените са 93%, което показва, че тази помагаща професия привлича преобладаващо жените. Те вероятно са по-склонни да работят за благородна кауза и при по-ниско заплащане, защото не е тайна, че възнагражденията на социалните работници са ниски.

51% от анкетираните социални работници са на възраст между 30 и 50 години. Младежите между 18 и 29 години са 27%, в предпензионна възраст между 50 и 65 години са 17%, в пенсионна възраст над 65 години са 2%.

Относно степента на придобито образование 74% от анкетираните социални работници са с висше образование, 18% са със средно образование, един социален работник е с начално образование (1%), двама души са с основно (2%) и един социален работник е специалист бакалавър (1%). Тези данни показват, че социалните работници, които работят на практика в социални услуги, базирани в общността, са с висше образование и с висока квалификация.

Сред анкетираните хора с увреждания и/или техни близки мъжете са 37%, а жените са 63%.

По възрастови показатели анкетираните хора с увреждания и/или техни близки в групата на младите хора между 18 и 29 години са 7%, на възраст между 30 и 50 години са 43%, между 51 и 60 години са 18%, а в пенсионна възраст над 65 години са 32%. Тези данни сочат, че младежите са слабо представени сред клиентите на социални услуги в общността за хора с увреждания, което означава, че не се обръща достатъчно внимание на младежите с увреждания и липсват услуги за подпомагане на прехода от детската възраст. Вероятно голяма част от тях престояват по-дълго в услуги за деца.

По отношение на придобитата степен на образование на хората с увреждания и техни близки с начално образование са 21%, със средно образование са 50%, с висше образование са 22%, 7% са без образование. Логично хората с увреждания и техни близки не притежават висока образователна степен, дори има и такива без образование. Тези факти показват, че все още хората с увреждания не са добре интегрирани поради липсата на необходимата подкрепяща среда.

Степен на информираност относно разпределението на отговорностите на съществуващите органи и институции

На въпроса „Коя институция е отговорна за социалната политика у нас?“ в 10 от случаите са посочени повече от един отговор, въпреки че в самата анкетна карта не е посочена такава опция.

Таблица 1. Социална политика – отговорни институции (в % по редове)

	Социални работници и/или други специалисти	Хора с увреждания
Министър на труда и социалната политика	99%	85%
Агенция за социално подпомагане	26%	21%
Дирекция Социално подпомагане	16%	13%
Кмет на община	18%	16%
НПО	10%	3%
Лекари	1%	1%
Други, моля посочете	0	1%

База: социални работници (N=92), хора с увреждания (N=130)

Резултатите от изследването показват, че в по-голямата си част включените в системата на социалната работа лица са правилно ориентирани в очакванията си към Министерството на труда и социалната политика и неговите подразделения за планиране, организиране и реализиране на социалните услуги у нас. Основателно най-големи са очакванията към по-висшите в йерархията и намаляват, докато се стигне до местното равнище – дирекциите Социално подпомагане и кметовете на общините. Изследваните лица проявяват умерена доза реализъм – виждат по-малките възможности на местно равнище за организирането на социалните услуги и проследявайки „включено“ процеса на тяхното осъществяване. Прави впечатление ниското равнище на очакванията на изследваните лица към неправителствените организации като отговорност, възможност и реално доставяне на социални услуги. Това е така, защото социалната политика намира приложение в различни документи, имащи за цел да повлияват положително върху условията на живот на гражданите за постигане

на общо социално благоденствие. Социалната политика е от изключително значение за държавната, пряко е свързана с нейното развитие и показва най-добре капацитета за управлението и взаимоотношенията между държавата и гражданина. Израз на социалната политика е социалната работа. В преамбюла на Конституцията на Република България, е налице ясно изразено желание за създаване на социална държава, а правата и отговорностите за провеждането ѝ са регламентирани в законовите и подзаконовите актове на нашата страна.

Социалната политика на дадена държава е съвкупност от специфични дейности, които целят да регулират социалните отношения между различни по своето социално положение субекти. Функционалният подход разглежда социалната политика като дейност за регулиране на отношенията на равенство или неравенство в обществото. В България в групата на бедните, т.е хората, живеещи под жизнения и социален минимум, попадат и групата на хората с увреждания, която е много разнородна⁵.

Таблица 2. Социална работа – отговорни институции (в % по редове)

	Социални работници и/ или др. специалисти	Хора с увреждания
Министър на труда и социалната политика	97%	90%
Областен управител	4%	8%
Кмет на община	22%	15 %
НПО	13%	7%
Дарители/ богати хора	2%	5 %
Друго, моля посочете	2%	2%
Европейска комисия	8%	1%

База: социални работници (N=92), хора с уреждания (N=130)

⁵ <http://bg.wikipedia.org/wiki/>

В голям брой анкетни карти са дадени повече от един отговор на поставения въпрос, въпреки че не е посочена такава опция. Отново виждаме преобладаващи очаквания по отношение на централизираната власт – Министерството на труда и социалната политика да отговаря за социалната работа. Хората с увреждания поставят на следващо място отговорностите на кмета на общината и на неправителствените организации, които често са доставчиците на социални услуги в общността. Процесът на децентрализация на услугите дава своя отпечатък в представите на самите хора с увреждания. Важна роля в процеса на планиране на социалните услуги имат кметовете на общините и областните управители, тъй като те изготвят планове за действие и областни стратегии за развиването на социалните услуги по места. Това е една от първите стъпки в реформата в социалната сфера, а именно децентрализиране на услугите. Видно е от резултатите в анкетата, че все още не са достатъчно ясни ангажиментите на кметовете на общините и на областните управители в този процес. Все още хората с увреждания и дори самите социални работници поставят акцент на централизираното управление на социалните услуги и в преобладаващите случаи посочват министерството и агенцията.

От друга страна, социалните работници наред с кметовете на общините посочват със същия брой отговори и Европейската комисия. Изследването показва, че по-голяма част от социалните работници, в сравнение с изследваните хора с увреждания или техни близки, виждат нарастващата отговорност на европейските партньори на България в областта на социалната политика за интеграция на хората с увреждания. Положителен факт е, че по-голяма част от изследваните социални работници осъзнават, че ние като членове на Европейския съюз правим усилия да следваме европейския социален модел и ползваме средствата на европейския социален фонд и структурните фондове за финансиране създаването на социални услуги в общността. Естествено за ползвателите на социални услуги в общността е по-важно качеството на достигащите до тях услуги, отколкото кой ги финансира.

Важно е да отбележим, че социалната работа е пряко свързана с необходимостта от осъществяване на системна, целенасочена и квалифицирана професионална дейност за удовлетворяване на съществуващите значими, обществено осъзнати и признати потребности от помощ. Тя включва предоставяне на социални услуги, подпомагане на индивиди, групи и общности за постигане на социално и лично удовлетворение и независимост, подобряване качеството на живот, както и възстановяване на способностите на хората за социално функциониране⁶.

Настоящото демократично управление изисква поддържане на дух на сътрудничество и диалог с представители на неправителствени организации и на гражданите, което предполага, че и те имат участие и отговорности в социалната политика. За съжаление на практика явно нещата не се случват по този начин, след като само 5 от социалните работници посочват НПО като отговорни за социалната работа, докато според анкетираните хора с увреждания и техните семейства участието на НПО е в по-голяма степен, а именно в 10 случая. В действителност в стратегическите документи и законодателството се насърчава участието на НПО като доставчик на социални услуги, базирани в общността и особено на иновативни услуги.

Степента на информираност относно финансирането на социалните услуги, базирани в общността за хора с увреждания

Таблица 3. Степен на информираност относно финансирането социалните услуги в общността за хората с увреждания (в % по редове)

	Социални работници и/ или др. специалисти	Хора с увреждания
Правителството	88 %	87 %
Общината	35 %	37 %
Европейския съюз	22 %	21 %
Дарители/ богати хора	16 %	13 %
На доброволни начала	7 %	3 %
Друго	3 %	3 %

База: социални работници (N=92), хора с увреждания (N=130)

⁶ Господинов, Б. За същността и статута на социалната работа. – В: Подготовка, професионална реализация и социален статус на социалния работник. София, 2009.

В някои анкетни карти са дадени повече от един отговори. Предоставянето на социални услуги за хора с увреждания в общността в нашата страна все още преобладаващо се осъществява чрез държавния бюджет, поради това и двете групи анкетирани дават най-много отговори в подкрепа на това, че правителството е длъжно да осигури финансиране. Държавните организации за социална работа се създават от държавата, съобразно правомощията на институциите, регламентирани в нормативната уредба и поради това се финансират главно от държавата. Използват се и други източници на финансиране като европейските фондове и програми, дарения от частни и юридически лица и други. На второ място анкетираните поставят общината, защото реформата в социалната сфера започна именно с децентрализация на управлението и финансиране на услугите, което може да става като делегирана от държавата дейност или чрез общинските бюджети.

Един от приоритетите в социалната политика на нашата страна е разширяване обхвата на социалните услуги като алтернатива на институционалната грижа. Държавата трябва да отговори на нуждите на хората с увреждания чрез предоставянето на качествени и иновативни услуги, както и утвърждаването на вече съществуващите успешни мерки за интегриране.

Таблица 4. Степен на информираност относно актуалното състояние на финансирането социалните услуги в общността за хората с увреждания (в % по редове)

	Социални работници и/ или др. специалисти	Хора с увреждания
Държавата	93 %	85 %
Общината	25 %	30 %
Европейския съюз	20 %	16 %
Дарители/ богати хора	13 %	12 %
Доброволно	4 %	5 %
Друго	2 %	1 %

База: социални работници (N=92), хора с увреждания (N=130)

В някои анкетни карти са дадени повече от един отговори. Резултатите по отношение на отговорите и на двата въпроса са сходни, което показва, че въпреки напредналия етап в държавната политика по отношение на децентрализиране на управлението и на финансирането преобладаващите услуги се финансират от държавния бюджет. Интерес представлява един отговор, в който се посочва, че *„Социалните услуги са твърде неравномерно разположени, а бюджетите не се разходват правилно, НПО“*. В тази връзка следва да отбележим, че напоследък активността на гражданското общество се засилва. То намира израз в публикуваната *Бяла книга: ефективна подкрепа чрез социални услуги на уязвимите групи в България*. В този стратегически документ е отделено специално внимание на финансирането на социалните услуги, тъй като качествени социални услуги могат да се предоставят само с обезпечен финансов ресурс. Посочва се, че финансирането на социалните услуги има два много важни аспекта, а именно размерът на средствата и тяхното ефективно разходване. Финансирането на социалните услуги „държавни делегирани дейности“ се определя на национално ниво, като на практика не се отчитат местните потребности и специфики на отделните населени места, защото според този документ все още преобладаваща част от финансовите средства за социални услуги се осигурява от републиканския бюджет. Общините много рядко разкриват социални услуги като „местни дейности“, които се финансират със средства от общинските бюджети⁷.

Друга инициатива на гражданското общество е сдружаването им в по-големи обединения като например фамилия „Социални политики“. През 2009 година те публикуват свой стратегически документ *Концепция за насърчаване на децентрализацията на социалните услуги*. Документът описва проблемите, „спъващи“ реалната децентрализация и пречещи на създаването на работещи публично-частни партньорства в България. Също така в този стратегически документ се дават насоки за преодоляване на предизвикателствата и

⁷ Бяла книга: ефективна подкрепа чрез социални услуги на уязвимите групи в България.

подпомагане на децентрализацията за създаване на по-качествени и достъпни социални услуги⁸. От гледна точка на своя опит горепосоченото обединение от НПО посочва, че най-голям дял сред частните доставчици на социални услуги, базирани в общността, имат именно НПО. Според тях бизнесът в България не е мотивиран да се занимава активно с предоставяне на социални услуги, защото липсват стимулиращи данъчни облекчения, а дейностите в социалната сфера са скъпи и са насочени към целеви групи, които не са платежоспособни. Поради тази причина НПО се явяват естественят партньор на държавата и общините при социалното договаряне и децентрализацията на социалните услуги.

В горепосочената „Бяла книга“ се казва, че е разбираема мотивацията на общините да разкриват услуги като „делегиращи държавни дейности“ с цел усвояване на финансиране от републикански бюджет, но е несериозно да се очаква, че всички видове социални услуги, включително иновативните, в бъдеще ще получават устойчивост по този начин – без финансов ангажимент на общините.

Степента на информираност относно устойчивост и ресурсна осигуреност на социалните услуги за хора с увреждания, базирани в общността

Таблица 5. Степен на информираност относно устойчивост и ресурсна осигуреност на социалните услуги за хора с увреждания, базирани в общността

		Социални работници	Хора с увреждания
Степен на устойчивост	Постоянно-действащи са	76 %	77 %
	Временни	3 %	5 %
	По програми	17 %	12 %
	По проекти	20 %	4 %
	Друго	3 %	8 %
Степен на ефективност	Напълно	12 %	0 %
	В голяма степен	59 %	60 %
	В средна степен	22 %	34 %
	В малка степен	5 %	6 %
	Не са ефективни	0 %	2 %
	Друго	2 %	

База: социални работници (N=92), хора с увреждания (N=130)

⁸ Концепция за насърчаване на децентрализацията на социалните услуги.

Относно индикатора за проучване степента на устойчивост на услугите, базирани в общността, на въпроса *Доколко, според Вас, социалните услуги за хора с увреждания, базирани в общността са устойчиви?* има няколко отговора, с което анкетираните показват, че не разбират значението на въпроса. Двама от хората с увреждания споделят мнение, че услугата е устойчива, докато има осигурено държавно финансиране, както и в случаите, когато се предоставя услуга в общността като делегирана от държавата дейност, т.е. подкрепена от държавния бюджет.

Въпросите за устойчивостта и ефективността на социалните услуги в общността са изключително важни, защото наличието на увреждане е за цял живот и изисква сигурна и продължителна подкрепа. Това може да стане при условие, че услугите са с дълготраен характер и посрещат нуждите на потребителите и техните семейства. Логични са отговорите и на двете групи анкетирани, че преобладават постоянно действащите услуги, защото те се създават от държавата и се финансират от нея. По същата логика е обяснимо, че и хората с увреждания, и социалните работници посочват еднакъв дял на услугите, реализирани по програми, защото отново имаме намеса от страна на държавата.

Прави впечатление, че хората с увреждания дават твърде малък дял на услугите в общността по проекти, което се дължи на ограничения брой хора, които биват включени в такива услуги. От друга страна, социалните работници, поради по-добрата им информираност, посочват по-голям дял на предоставяните услуги по проекти.

С оглед насърчаване развиването на алтернативни форми на институционалната грижа държавата подпомага апробирането на нови форми на социални услуги в общността за хора с увреждания със средства от предприсъединителните и структурните фондове. С това се оформиха някои сериозни проблеми пред финансирането и развитието на социалните услуги, а именно финансовите средства за управление на социални услуги се отпускат на

принципа на грантовите схеми, които са с малък бюджет и са краткосрочни. Това води до планиране и финансиране на услуги, които имат временен характер в рамките на даден проект, и не се мисли за осигуряването на тяхната устойчивост и реализиране след приключване му.

Заклучение

Резултатите от горепосоченото анкетно проучване сочат, че все още в нашата страна не са ясни отговорностите на организациите за социална работа и наследството от централизираната система не е преодоляно. От друга страна, липсват достатъчно механизми за насърчаване на публично-частното партньорство в предоставянето на социални услуги в общността за хора с увреждания, както и развиване на социално предприемачество. Държавата разписва в различни стратегически документи нуждата от повече гъвкавост и разнообразие в предоставяните социални услуги в общността за хора с увреждания, но липсата на достатъчно финансов ресурс ограничава възможностите за участие на неправителствените организации в този процес. Необходимо е също така да се залага на качеството и ефективността на услугите, както и на прозрачност и коректно отчитане на начина, по който се усвояват средствата.

Предоставянето на социални услуги в общността за хора с увреждания дава възможност за реализиране правото на живот в общността, в рамките на близкото обкръжение. Това е едно от основните права на хората с увреждания и създава основа за упражняване и на редица други основни права. Тези права произтичат от международните стандарти, утвърдени в системата на Съвета на Европа и на Организацията на Обединените нации, казва Комисарят по правата на човека на Съвета на Европа в своя доклад *Правото на хората с увреждания да живеят независимо и да бъдат включени в общността*, който е публикуван през 2012 година. Стандартите за живот в общността са разписани в член 19 от Конвенцията за правата на хората с увреждания на ООН. В него са дадени насоки

за това какво се включва в концепцията на независим живот и какво означава да бъдеш включен в общността. Разпоредите на посочения член 19 въвеждат една положителна философия, имаща за цел да даде възможност на хората с увреждания да изживеят своя собствен живот в неговата цялост в обществото. Основната отговорност за правилното реализиране на това право на практика си остава на държавата, която има за задача да планира и насочва ресурсите в социалната политика, търсейки прозрачност на финансирането и ефективност на предоставяната подкрепа.

Използвана литература:

- Господинов, Б. (2009) За същността и статута на социалната работа. – В: Подготовка, професионална реализация и социален статус на социалния работник. Сборник с доклади от научно-практическа конференция с международно участие, посветена на 120 години от създаването на Софийски университет, организирана от Факултета по педагогика, проведена на 7–8 ноември 2008 г., София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 19–33.
- Кусев, И. (1998) Основи на социалната работа. София.
- Мустафа, З. Институционализация на социалната работа в България в условията на социална промяна. Научни трудове на Русенски университет – 2011, том 50, серия 6.2 – <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp11/6.2/6.2-24.pdf> – посетен на 20.10.2014 г.
- Симеонова, Р. (2011) Управление на социалната работа като дейност и система. София
- Симеонова, Р. (2011) Ръководство и култура в организациите за социална работа. София, Изток-Запад.
- Стракова, Л. (2009) Антидискриминационният фокус на европейската социална политика. – В: Подготовка, професионална реализация и социален статус на социалния работник. София. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Харизанова, Н. (2014) Системата на социално подпомагане в Република България – социални помощи. – В: Учебно пособие Програми за повишаване на професионалната квалификация на социални работници. Социална подкрепа на лица и семейства, социална работа за деца и семейства в риск. Информационен център към ЦРЧРРИ.
- Конституцията на Република България. – обн. ДВ, бр. 56/13.07.1991, АПИС
- Закон за социално подпомагане. – бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г., АПИС.
- Правилник за прилагане на Закона за социално подпомагане. АПИС.
- Устройствен правилник на Министерството на труда и социалната политика. – бр. 77 от 3.09.2013 г., в сила от 14.09.2013 г. – www.mlsp.government.bg
- Устройствен правилник на Агенцията за социално подпомагане. – бр. 22 от 16.03.2012 г.
- Актуализиран стратегически план на Министерството на труда и социалната политика 2009– 013 г., одобрен от министъра на труда и социалната политика през месец юли 2011 г. – www.mlsp.government.bg
- Стратегически план на Министерството на труда и социалната политика 2013–2017 г. Утвърден със Заповед № РД 01 - 844 от 07.11.2013 г. – www.mlsp.government.bg
- Национална стратегия за дългосрочна грижа. – www.mlsp.government.bg
- Национална стратегия за борба с бедността и социалното изключване. – www.mlsp.government.bg

- Тарифа за таксите за социални услуги, финансирани от републиканския бюджет. – бр. 58 от 29.07.2011 г., в сила от 29.07.2011 г. – www.mlsp.government.bg
- Бяла Книга: ефективна подкрепа чрез социални услуги на уязвимите групи в България, стратегически документ на гражданско движение в страната, изготвен със съдействието на Институт Отворено Общество и Тръст за гражданско общество в Централна и Източна Европа.
- Концепция за насърчаване на децентрализацията на социалните услуги.
- Препоръка Rec (2006) 5 на Комитета на министрите към страните-членки на Съвета на Европа. План за действие за подпомагане на правата и пълноправното участие в обществото на хората с увреждания: подобряване на качеството на живот на хората с увреждания в Европа 2006–2015. (Приета от Комитета на министрите на 5 април 2006 г. на 961-ва среща на заместниците на министрите). – www.mlsp.government.bg
- <http://bg.wikipedia.org/wiki/> – посетен на 20.10.2014 г.
- Helander, E. (1999) Prejudice and Dignity. Second edition, UNDP, Fotogravura Novatre, Lda .
- Daly, M. Report on Access to social rights in Europe, praped with the assistance of the Editorial Group for the Report on Access to Social Rights (CS-ASR) adopted by the European Committee for Social Cohesion (CDCS) at its 8th meeting (Strasbourg, 28-30 May 2002).
- The right of people with disabilities to live independently and be included in the community, report of Council of Europe Commissioner of Human Rights, Council of Europe publishing, 2012.
- Brawn, H. (2004) Citizens not patients: developing innovative approaches to meet the needs of disabled people. France: Council of Europe.

За автора:

Държавен експерт отдел „Интеграция на хората с увреждания“
Министерство на труда и социалната политика